پشكۆ نەجمەدین:

شیعر، چڕكردنەوەی وێنەكانی زەینی شاعیرە لە ماڵی زماندا.

سازدانی: ڕابەر فاریق

(پشكۆ نەجمەدین)ی شاعیر و نووسەر لەم دیمانەیەدا لە بارەی كۆمەڵێك پرس، كە پێوەندییان بە ئەدەب و ڕۆشنبیریی و ڕەهەندەكانیانەوە هەیە، ڕوانینەكانی خۆی خستوونەتە ڕوو، هاوكاتیش لە ڕوانگەی خۆیەوە لە بارەیانەوە دەدوێت، زۆر بە كورتیی، بەڵاَم جوان ڕستەكانی دەربڕیون.

پشكۆ نەجمەدین خاوەنی چەند كۆمەڵە شیعرێكە، ئەگەرچی كەم دەنووسێت، بەڵاَم لە سەروەختی خوێندنەوەی شیعرەكانیشیدا هەست بە ڕوانینی تایبەت و تایبەتمەندیی وی دەكەین لە تەماشاكردنی دنیا و هەموو شتەكانی دیكەوە. جگە لەمەیش، شیعری وی بە جۆرێك لە جۆرەكان لە یادەوەرییەوە سەرچاوە دەگرێت، ئەمەیش بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە كە یادگەی ئەم شاعیرە هەردەم زیندووە، لە پاڵ ئەمەیشدا ئەو "شت"انەی دوێنێ تێكەڵ بە فەنتازیا و بینینی ئێستە دەكات و لە بارەیانەوە دەدوێ، لە دەقدا. با بە یەكەوە وەرامەكان بخوێنینەوە، تا پتر لە دیدەكانی نزیك ببینەوە:

ڕابەر فاریق: كەسانێك هەن زۆر بە داخراوەیی و سانایی پێكهاتەكانی دەق هەڵدەسەنگێنن، بە واتەیەكی دی، تەنها دەڵێن: (ئەم دەقە جوانە)، (ئەم دەقە ناشیرینە)، بە بێ ئەوەی جارێك بپرسن: بۆچی؟ هۆكردی ئەم (هەڵدەسەنگاندن)انە بۆ چی دەگەڕێنیتەوە؟

پشكۆ نەجمەدین: هەڵسەنگاندنی سەرپێیی و سادە بۆ پێكهاتەكانی دەق و پەینەبردن بە مانا دیار و نادیارەكانی، ناكارایی و كەمتوانستی بۆ شیكردنەوەی وێنە نووسراوەكان و خوێندنەوەیان لە ئاستێكدا كە مانا و مەغزای نەبینراوی دەق، بە ڕەهەند و بارێكی دیكەدا بخولْقێنێتەوە، نیشانەی بێئاگایی و ناشارەزاییی ڕەخنەگرە، لە كاری ڕەخنەگرتن و خولْقاندنی تێكستی ڕەخنەییدا.

ڕابەر فاریق: كەنگێ دەتوانین بڵێین ئەم ئەدەبە (زارەكی)یە و ئەویدیكە (نووسراوكراو)ە؟ هاوكات ئەم ڕەخنەیە (بنیاتنەر)ە و ئەویدیكە (ڕووخێنەر)ە؟

پشكۆ نەجمەدین: ئەدەبی زارەكی، ئەو ژانرانەی ئەدەب دەگرێتەوە كە مێژووی ئافراندنیان كۆنە و ڕەنگە پێش مێژووی پەیدابوونی نووسین كەوتبن، یاخود خولْقێنەران و داهێنەرانیان، لەبەر هەرهۆیەك، بواری بە نووسینكردنی ئەو ژانرانەیان بۆ نەڕەخساوە و ئیدی بابەتەكە دەماودەم لە نەوەیەكەوە بۆ نەوەیەكی دیكە گوزێراوەتەوە. ئەم ژانرانەی ئەدەب كە دەشێت شیعر، چیرۆك و سەرگوزشتە، بەیت و باڵۆرە، پەندی پێشینان و قسەی نەستەق و زۆر شتی دیكەش بگرێتەوە كە خاوەنەكانیان لە سۆنگەی بە نووسراونەكردنی بەرهەمەكاندا، بزر و نادیارن. پرۆسەی بە نووسین نەكردنی بەرهەمی ئەدەبیی، موڵكییەتی ئافراندنەكان لە تاكی بگۆوە بۆ كۆمەڵ دەگوێزێتەوە، هەرئەمەشە كە دواتر لە ژێر ناوی (فۆلكلۆر)دا دەنووسرێتەوە و خەسڵەتێكی میللیی وەردەگرێ.

ڕەخنەی بنیاتنەر و ڕوخێنەر، دوو تێرم و دوو چەمكن كە زیاتر سێبەری سیاسەتیان بەسەرەوەیە و كەمتر سەروكاریان لەگەڵ ئەدەبدا هەیە.

ئەم تێرمانە، داهێنراوی سیاسەتكارانی دەسەلاَتن و دیدی ئەوانە بۆ پرۆسەی ڕەخنەسازی و ڕەواییدانە بە دەمكوتكردنی ڕەخنەگران،

ڕەخنەی ئەدەبی، وەكوو زانستی ڕەخنەسازی، هەمیشە بنیاتنەرە، بنیاتنەر بەو مانایەی بە میتۆدە جیاوازەكانی خۆی دەق دەخوێنێتەوە و لە ئەنجامی شیتەڵكارییەكانیدا، دووبارە دەق دەخولْقێنێتەوە و دروستی دەكاتەوە.

ڕابەر فاریق: ڕەخنەگرانمان، بەدەر لە کاری خۆیان (ڕەخنەگرایی) بەدی□ دۆزەرەوەشن. ئەم دوانە گەرەکیان بە کەسی تایبەتمەند و ئاکادیمیست هەیە؟ کەنگێ دەقی ئەدەبیی ئەڵتەرناتیف دەخوازێ؟

پشکۆ نەجمەدین: دیارە ڕەخنەگەر گەرەکە کەسی تایبەتمەند و شارەزا بێ، باکگراوندێکی ڕۆشنبیریی قووڵی لە بواری مێژوو و تیوری ئەدەبدا هەبێ.

ڕەخنەگر، ڕۆشنبیرێکە لەبەر ڕۆشناییی تیورە جیاوازەکانی ڕەخنەدا و بە میتۆدی تایبەتی خۆی، دەق دەخوێنێتەوە، هەڵیدەسەنگێنێ، لایەنە نهێنی و نادیارەکانی ئاشکرا دەکا. پێم وانییە، مەرجی ئاکادیمیستبوون بۆ ڕەخنەگر دابنێین، بەلاَم دیارە کە ئاکادیمیستبوون، کۆمەڵێك خەسڵەتی پۆزەتیڤ بە کاری ڕەخنەگر دەبەخشێ، هاوکاتیش کارەکەی میتۆدیك و سیستەماتیکتر دەکا.

ئەدەب، زادەی فیکر و خەیاڵی تاکی نووسەرە. بەرزیی هەر داهێنانێکی ئەدەبییش، بەندە بە دەسەلاَتی فیکر و فراوانیی فەنتازییا و ئەزموونی نووسەرەوە.

پێم وانییە چ دەقێکی ئەدەبیی ئەڵتەرناتیف بخوازێ، یانژی چاوەڕێی دەقی ئەڵتەرناتیڤی ڕەخنەگر بێ. لە ڕاستیدا ئەرکی ڕەخنەگر، دۆزینەوە و بەرهەمهێنانی ئەڵتەرناتیف نییە، بەڵکوو خوڵقاندنی دەقێکی نوێیە، لەسەر دنگە و ڕایەڵەکانی دەقی نووسراو.

ئەگەر ڕەخنەگر دۆزینەوەی (ئەڵتەرناتیف) بە ئەرکی خۆی بزانێ، ئەوە هەم دەقی ڕەخنەلێگیراو و هەم نووسەریش ڕەت دەکاتەوە.

ڕابەر فاریق: ئەو ڕێگایانە کامانەن کە دەبنە پردی پێوەندیی قووڵیی نێوان نووسەر و وەرگر، بۆئەوەی سیحرێکی ئاگاییانە بچەسپێنن لە فیکری خوێنەر، تا تێکەڵبوون و هاومەستییەکی ڕەگئاژۆیی بخوڵقێ. ئەو خاڵە سەرەکییانە چین کە لە وەها کاتێکدا کۆمەکمان دەکەن؟

پشکۆ نەجمەدین: ڕێگە ئەفسووناوی و نەبینراوەکانی نێوان نووسەر و خوێنەر، لە میانەی تانوپۆ و ڕایەڵە چنراوەکانی سەر جەستەی تێکستی خوڵقێنراوەوە تێپەڕ دەبن. ئەم ڕێگایانە پێش هەرشتێك لە ماڵە سیحراوییەکانی زماندا کار دەکەن. زمانی بالاَ، ڕۆحی تیشکباری تێکستە. ئەوە زمانی دیار و نادیاری خوڵقێنراوی پڕ ڕووداوی نێو جەستەی دەقە کە دەکارێ پردەکانی موعجیزە لە نێوان نێرە/ نێردراو/ وەرگردا ڕۆبنێ. زمان کە ناکرێ تەنها وەکوو ئامرازی گەیاندن لێی بڕوانرێ، بگرە دەشێ خودی ڕووداو بێ لە دەقدا، دەتوانێ لە زەینی خوێنەردا جۆرێك لە تێکەڵبوون و هاومەستییەکی سۆفیستانە بخوڵقێنێ.

خەیاڵ یاخود فەنتازیا کە بەرهەمی هزرین و بینینی نووسەرە بۆ واقیعی تەڵخ و داباریني جوانییەکانە بەسەر جەستەی پڕ نهێنیی ئەو واقیعە دزێوەدا کە ژیانی لە ئامێز گرتووە. واتە هەوڵدان بۆ خەپاندن و فریودانی خوێنەر لە ڕێگەی داڕشتنەوەی (درۆ جوانەکانە)ەوە، تا بتوانێ لەم گوڵشەنی خەیاڵەدا، پەی بە کەمۆکەیەك لە ڕاستییە جوانەکان ببات و کەشفیان بکا. ئەمە ڕێگەیەکە کە نووسەری بە ئەزموون، لە میانەیەوە دەکارێ خوێنەر لە مەیخانەی واقیعی پڕ لە مەینەت و دەردیسەریدا مەست بکات و لەو حاڵەتی مەستبوونەدا بەرز و بەرزتر بفڕێ. توانستی نووسەر بۆ نووسینەوەی ئەو وێنانەی لە هزردا دەبارن و دەخوازن ئەم دنیای بالاَدەست و باوە، نغرۆ بکەن و تێکی بشکێنن. جێخستنی ئەم وێنانە و کۆکردنەوەیان لە فیگۆر و کۆد و دەلالەتەکانی زماندا، ڕۆڵێکی زێدەگرنگ لە بازنەی پێوەندییەکانی نێوان (نووسەر/ خوێنەر، دەق/ خوێندنەوە)دا، دەگێڕن.

میتۆد و تەکنیکی نووسین و ستایلی تایبەت و جوداهەڵکەوتوو، دەشێ سێ ڕێگای دیکە بن کە نووسەری بە ئەزموون، وەکوو ئەندازیاری تێکست، بتوانێ ئەو پێوەندییە قووڵە دوولایەنە دروست بکا.

بەشێکی دیکەی ئەو سەرمایە و کەرەستانە کە بۆ ڕۆنانی پردەکانی پێوەندیی گرنگن، دەشێ لە ماڵی خوێنەردا بن. ئاوەز و هۆشیاریی خۆێنەر بۆ خوێندنەوەی دەق و توانستی ئەو بۆ کەشفکردنی نهێنییەکانی دەق، دۆزینەوەی جوانییەکان و چێژ لێ بردنیان، خوڵقاندنی گفتوگۆیەك لە نێوان خۆی و نووسەردا، دەشێ مەرجەکانی خوێندنەوەیەکی تەندروست بن کە ببنە مایەی خوڵقاندنی ئەو ئامێتەبوون و لێکهەڵپێچرانەی نێوان نووسەر و خوێنەر.

ڕابەر فاریق: ئێستە، شیعر و قسەی ئاسایی تێکچڕژانێکی ڕیشەییان بە خۆوە گرتووە، ئەگەر چی ئەم جۆرەی دەقنووسین لە ئەورووپادا ئەزموون کراوە، بەلاَم شاعیرانی ئێمەیش سوودیان لێی وەرگرتووە. ئەم تێکەلاَوبوون و سوود لێ وەرگرتنە، تا ئاستێك لە خزمەتی ئەدەبی کورددا بوونە؟

پشکۆ نەجمەدین: شیعر ئەگەر جۆرە خزمایەتییەکیشی لەگەڵ ئاخاوتن و دەربڕینی ئاساییدا هەبێ، دیسان شیعر بوونەوەرێکە لە دەرەوەی واقیعی قسەی ئاساییدا دەژی و خەسڵەتگەلێک و سیمای تایبەت بە خۆی هەن. شیعر، چڕکردنەوەی وێنەکانی زەینی شاعیرە لە ماڵی زماندا و ئەمەش تەواو پێچەوانەی ئەو وێنانەیە کە ئێمە لە پانتاییەکانی دیالۆگی ئاساییدا دەیانبینین و درکیان دەکەین.
ئەوەی کە لە ئەوروپادا، پرۆسەی خوڵقاندنی شیعر لە ڕیشەی پەیڤینی ئاسایی ئاڵێنرابێ و ئەزموون کرابێ، ڕەنگە خراپ تێگەیشتنی ئێمە بێ بۆ ئەو ئەزموونە شیعرییانەی ئەوروپا. دەشێ شیعر هەندەکجاران، لە بواری داڕشتن، زمان، سینتاکس و وێنەکاندا، بە شێوازێکی سادە و نا ئاڵۆز خوڵقێنرابێ، بەڵام لە ژێر پێستی ئەو سادەیی و بە ڕواڵەت ڕوونییەدا، قووڵاییەکی ئێجگار قووڵ، خۆی حەشارداوە و خوێنەری زیرەك و ئاوەزدار دەیبینێ و دەیخوێنێتەوە. هەوڵدان بۆ ڕاکێشانی شیعر، بۆ نێو دنیا ئاساییەکەی ئاخاوتن، جگە لە نا شیعر، چیی دیکە بەرهەم ناهێنێ.
ڕابەر فاریق: شیعری ئێستە، بە شێوەیەکی بەرفراوان ڕووی لە خەمە بچووکەکان، یاخود خودی شاعیرکردووە، بە پێچەوانەی شیعری پێشوو کە گرنگیی بە خەمە(کۆ)کان دەدا. ئەم گۆرانکارییەی کە ئێستە لە بونیادی دەقە هاوچەرخەکاندا هەستی پێ دەکرێ، تا چەند خزمەت بە دەقی ئیبداعی دەکا؟
پشکۆ نەجمەدین: ئەو گۆڕانە سۆسیۆلۆگییەی لەم دوو سێ دەیەی دواییدا لە کۆمەڵگەی ئێمەدا ڕووی داوە، جێگۆڕکێی بە هەموو ماناکان، لە هزر و دیدی ئەم نەوەیەدا کردووە. ئیدی ماناکان، خەمەکان و بەهاکان، هەمانی پێشوو نابن و نین. ئیدی خەمەکانی سیاسەت و کورد و نیشتمان، بچووك دەبنەوە و لە ماڵی خەمە گچکەکانی خودی (تاك)دا دەخەون و جێگە بۆ خواست و خولیا و نیگەرانییەکانی تاك چۆڵ دەکەن. ئەم ئازوگوێزە، وەرچەرخانێکی گرنگی لە تێما و ماناکانی دەقی شیعریدا کردووە و بووتە ناسنامەی دنیای نوێی شیعر. ئاخر شیعری باڵا، ئەو دەقەی کە لە دنیای داهێنان نزیك دەبێتەوە، ئەو شیعرەیە کە ڕیشەکانی لە خودی خۆیدا قووڵ ڕۆچووبن و قەرزار و منەتباری دەرەوەی خۆی نەبێ. بە واتەیەکی دیکە، دەقی شیعریی سەرکەوتوو، لە خۆیدا هەڵدەقوڵێ و بە هەموو ڕەگەزەکانییەوە، دەڕژێتەوە نێو خۆی.
ڕابەر فاریق: ئەگەر خوێنەر هاوشانی دەقنووس بێ لە خوڵقاندنی مانادا، ئەدی دەقنووس چۆن هاوشانیی لەگەڵ پێکهاتەی دەقدا فەراهەم دەکا؟ بە دەر لە سەروەختی لەدایکبوونی دەقێکی شیعریی.
پشکۆ نەجمەدین: خوڵقاندنی مانا لە دەقی باڵا و داهێنراودا، لە پلەی یەکەمدا سەروکاری لەگەڵ توانست، ڕوئیا و بنینی نووسەردا هەیە، بۆ پرۆسەی خوڵقاندنی مانا لە دەقدا. گەمەکردن لە نێو پانتاییەکانی زماندا، داهێنانی تێرم و موفرەداتی نوێ، هەوڵدان بۆ نوێکردنەوەی زمان لە هەموو ڕەهەند و ئاڕاستەکانیدا، کاری نووسەری داهێنەرە و ئەم ڕەگەزانەش ڕۆڵی گرنگ لە خوڵقاندنی مانای دەقی نووسراودا دەبینن.
دروستە کە تەکاملبوونی ماناکانی دەق، بە پرۆسەیەکدا تێدەپەڕێ کە تەنها میکانیزمی نووسین و خوێندەوە، پێکڕا تەواوی دەکەن و بە لوتکەی دەگەیەنن. بەشی دووەمی پرۆسەکە و قۆناغە کۆتاییەکەی، پێبەستی خوێنەندەوەی خوێنەر و توانای ئەوە بۆ بینینی ڕەگەزە جوداوازەکانی دەقی نووسراو، دواتر پێکەوە گرێدان و لێکهەڵپێچانیان بە شێوازێك کە لە خزمەتی تەکامولبوونی ماناکانی دەقدا بێ. ئەم هەڵکشان و تەکامولبوونە، ئەگەر بە ڕێچکەیەکی دروستدا ڕەوت بگرێ، ڕۆڵی خۆی لە خوڵقاندنی ئەو هاوشانییەدا دەبینێ، بەمەش خواستی نووسەر جێبەجێ دەبێ.
ڕابەر فاریق: پێت وایە هۆی داتەپینی بناغەی هەردەقێك، بەشێکی بۆ ئەوە بگەڕێتەوە کە بونیادی دەق لە مانا داخراوەکانەوە سەرچاوە بگرێ؟ بە مانایەکی تر: بۆئەوەی پێکهاتەی دەق لە کاڵگەرایی و بوونی کاتیی بپارێزین، دەبێ چی بکەین؟
پشکۆ نەجمەدین: کەمتەمەنی و کاڵگەراییی دەق، هەر لە سەرەتای دەستپێکی پرۆسەی نووسینەوە، بەشێکن لە نیگەرانی و دڵەڕاوکێکانی نووسەر. ئەوەی دەق، بەشێکی گەورەی بونیادی خۆی لە مانا داخراوەکانیەوە سەرچاوە بگرێ، نابێتە هۆی داتەپین و کاڵگەرایی و تەمەنکورتیی دەق، بگرە کێشەکە پەیوەستە بە چۆنییەتیی مامەڵەکردنی نووسەر لەگەڵ زمان و دالەکانی زمان لە لایەك و لە لایەکی تریشەوە، ئەوە توانستی نووسەرە لە کێشکردنی دیاردە و دەرکەوتە دەرەکییەکان، بۆ نێو زەینی خۆی و پاشان ئامێتەکردن و تێکهەڵکێشکردنیان لە پرۆسەیەکی (زەینی- مەعریفی)دا، هاوکاتیش داڕشتنەوەیان

لە بونیادی دەقدا، ئەم مەسەلەیە یەکلا دەکاتەوە. نووسەر کە توانای ئەوەی هەبوو لە مەرزەکانی داهێنان و نوێخوازی نزیك ببێتەوە و ڕوانین و دیدەکانی خۆی بگەیەنێتە ئاستێکی بەرزی دەلالەتی نوێ، مانا نوێیەکان لە بونیادی زماندا بدۆزێتەوە و جێگیریان بکا، ئەوسا ترس و نیگەرانییەکانی لەمەڕ کاڵگەرایی دەق دەڕەوێنەوە.

ڕابەر فاریق: کەنگێ زمان- گوتن، ڕووبەڕووی بەریەککەوتنێکی قووڵ و ئێستێتیك و بابەتیانە، دەبنەوە؟

پشکۆ نەجمەدین: پێوەندیی نێوان زمان- گوتن، پێوەندییەکی هەمەیشەییی هەستیارە، بە جۆرێك کە کردەی گوتن هەموو دەلالەت و مانا ئاشکرا و شاراوەکانی خۆی، لە سرووشتە کراوە و داخراوەکانی زمانەوە وەردەگرێ.

نەخشەی داڕشتنەوەی بیر و جیهانبینی لە پرۆسەی (تەوزیف)کردنی زماندا، لای نووسەر و گرنگیدان بە وردینەکانی ئەو نەخشەیە و یەکخستنەوەی لەگەڵ زەمەنی خوڵقاندنی دەقدا، کاریگەرییەکی دیار و کاربڕی لەسەر ئەو پرۆسەی بەریەککەوتنە دەبێ.

ڕابەر فاریق: ئەگەر خودی نووسەر، بەردەستترین و سەرەکیترین کەرەسەی خاو بێ، بۆ بنیاتنانی تەلارێکی بەرز بە وشە، خەیاڵی نووسەر لە کوێی تەلارە بەرزەکەدا بەرجەستە دەبێ؟

پشکۆ نەجمەدین: خەیاڵ، ڕەگەزە سەرەکییەکەی هەر دەقێکی ئیبداعییە. نووسەر بێ فەنتازیا و بەکاربردنی فەنتازیا (تا ئەو کاتەی قسەمان لەسەر دەقی ئافرێندراوی ئەدەبی بێ)، ناکارێ لە دنیای داهێنان نزیك ببێتەوە و تێکستێك بخوڵقێنێ کە هەڵگری خەسڵەت و ماناکانی دەق بێ.

خەیاڵ، پراوپڕی هەموو نهۆمەکانی ئەو تەلارە بەرزە بە وشە ڕۆنراوەیە و لە بنەچەوە بۆ ساپیتە و سەربان، وجودی هەیە. خەیاڵیش لە تەلاری دەقدا، تەنها بە مانا ئەبستراکتەکەی بەکار نابەین، مەبەستمان لە مانا گشتگرەکەی فەنتازیایە لە پرۆسەی داهێنانی دەقی باڵادا.

ڕابەر فاریق: دێکارت ڕوانینێکی هەیە: (من بیردەکەمەوە، کەواتە من هەم)، بەڵام ئەوی شاراوە ماوەتەوە، ئەمەیە: کام (بیرکردنەوە) دەتوانێ (بوون)ێکی پڕجووڵە و ئیبداعکاریی بەردەوام بەرهەم بهێنێ، هاوکات بیرکردنەوە لە کن تاکی هۆشیار، تا چەند پەیوەستە بە (ئاگایی) و (ئەوانیدی)کەوە؟

پشکۆ نەجمەدین: دیارە هەموو (بیرکردنەوە)یەك توانستی بەرهەمهێنانی (بوون)ێکی ماناداری نابێ، هاوکاتیش ناکارێ خوڵقێنەری جووڵە و ئیبداعی بەردەوام بێ.

ئێمە، لێرەدا بواری ئەوەمان نییە باس لە توێژینەوە و شیکارکردنی پێوەندییە فیسیۆلۆگی و فیزیکییەکانی (بوون) لە پرۆسەی بیرکردنەوەدا بکەین. من پێم وایە، بیرکردنەوە تەنها کاتێك دەتوانێ سیما و خەسڵەتێکی تەندروست و بەرهەمدار بە (بوون) بدات، کە ڕەهەندێکی فەلسەفییانەی قووڵ و گشتگری بۆ دیاردە و شتەکان هەبێ.

بیرکردنەوەی تاکەکان، لە ئاست و شێوازە جوداوازەکانیاندا، ساتێك بازنە داخراوەکانی (بیرکردنەوە) دەبەزێنن و بە هەر ئامراز و ڕێگەیەك، لە بازنەی (خود)ەوە بۆ پانتاییی (گشت) دەپەڕنەوە، کارلێك دەکەن و یەکدی دەبزوێنن.

ڕابەر فاریق: چی لەو واقیعە تاڵە بکەین کە خەیاڵ و فەنتازیا ناتوانن بیگۆڕن؟

پشکۆ نەجمەدین: ئێمە تەنها دەتوانین ئەم واقیعە دزێوە، لە تەلارەکانی فەنتازیادا جوان بکەین و لە وێدا، لەودیو شووشەبەندەکانی خەیاڵەوە، ژیان بکەین. ئەمەیە قەدەری ئێمەی مرۆڤە نامۆکان.

ڕابەر فاریق: یەکێك لە ڕوانینەکانی (دێرك واڵکۆت)، وەهایە: (ئەدەب دەمی زامێك هەڵدەداتەوە، قووڵتر لەو زامەی مێژوو هەڵیدەداتەوە). ئێمە دەتوانین بەم شێوەیە بڵێین: لێکۆڵەر و ڕەخنەگری کوردی، قووڵتر دەچنە نێو پێکهاتەی دەقەکان؟

پشکۆ نەجمەدین: ئەم بۆچوونە، دەبێ ئەرکی بنەڕەتیی ئەدەبمان پیشان بدا. هەردەقێکی ئەدەبیی، بۆئەوەی بە لوتکەی خۆی بگا، دەبێ خوێندنەوەکانی (نووسەر/ ڕەخنەگر/ خوێنەر)، لە هاوکێشەیەکی تەندروست و هاوتادا، لێك هەڵبپێچرێن و گفتوگۆیەك بخوڵقێنن.

ڕەخنەگر و توێژەرانی ئێمە، هەتا کوێ توانیویانە پەی بە شوێن و ڕۆڵی خۆیان، لەو هاوکێشەیەدا ببەن؟ چۆن کار لە شیکردنەوەی بونیادە جوداوازەکانی دەقدا دەکەن و لە ڕێگەی شیکردنەوەی ئاماژەکانی زمانەوە، لە دوی سترەکتۆرە جیاوازەکانی دەق بگەڕێن، تۆرەکانی فرەمانایی لێك

هەڵوەشێنن؟، دەڵێم: ئەم توانستە، جارێ لای ڕەخنەگرانی ئێمە سنووردارە و لە ئاستێکدایە کە هاوشانی بزووتنەوەی ڕەخنەسازیی ئەدەبی ئێمەیە.
ڕابەر فاریق: ڕۆشنبیرانی کورد توانیویانە بە کەرەسەی مۆدێرن و چەمکە جیهانییەکان، دۆخی گشتیی ئێستەی کوردستان بخوێننەوە و قەیرانەکان بەرەو چارەسەر بە کێش بکەن؟
پشکۆ نەجمەدین: ئێمە بە خوێندنەوەمان بۆ دۆخی ئێستەی واقیعی کۆمەڵگە و دەسەڵاتی کوردی و تەنگژە و وێرانییەکانیان، دەتوانین دادوەری لەسەر وەها پرسێك بکەین. ئێمە، لە
پانتاییەکانی بزووتنەوەی ڕۆشنبیریی کوردیدا، ڕەوتێك، ئاڕاستەیەك لە توێژین و خوێندنەوە، بۆ دۆخی سیاسی و کۆمەڵایەتیی کۆمەڵگە دەبینین، لەواندا، بەشێك لە کەرەسە و میتۆدی مۆدێرن بۆ کاری لێکۆڵینەوە بوونیان هەیە، لەوێدا، هەوڵەکان لەسەر بنەمای زانستییانەی کۆڵینەوە وەستاون. ئەم ئاڕاستەیە بۆ خوێندنەوە، لە بزووتنەوەی ڕۆشنبیریی ئێمەدا کەمتەمەنە، واتە، جارێ نەبووتە ئەو هێزە مەعریفییەی هەژانی کۆمەڵایەتی و سیاسیی بخولْقێنێ.
بونیادی فرەڕەهەندی کۆمەڵگەی ئێمە و ئەو مێژووەی لە پشتییەوە ئامادەیە، هێندە سەخت، داخراو، زەبرئامێز و مەرگدۆستە، وا بە ئاسانی خۆی بە دەستەوە نادا، واتە، بوار بۆ گۆڕانکاری و چارەسەرەکان ساز ناکا.
دەسەڵاتدارانی سیاسیی کورد، لە پاش ڕاپەڕینەوە، تا ئێستەش، لە سۆنگەی ئەو ترسە گەورەیەی ئەگەری گۆڕان بۆ ئەوانی دروست دەکا، بەشێکی دیاری نەخشەکانیان بۆ ئیفلیجکردنی بزاڤی ڕۆشنبیری و لە قەیرانخستنی ڕۆشنبیر بووە. ڕۆشنبیر (ئەو بوونەوەرە ئەکتیڤەی کە ئەرکە هەمیشەییەکەی خولْقاندنی قەیرانە)، ئێستا خۆی لە قەیرانێکی جیددیدایە.
ڕابەر فاریق: ڕۆشنبیرانی کورد، دەزانن بیر لە چی دەکەنەوە و لە پشت بیرکردنەوەکانیاندا چ مەبەستێك خۆی نوواندووە؟
پشکۆ نەجمەدین: قسەکردن لەسەر وەها پرسێك و گشتاندنی خوێندنەوە و تێگەیشتنەکانمان بۆ مەرام وخواستەکانی ڕۆشنبیر، لە پرۆسەی کاری ڕۆشنبیریدا، ئەستەمە و ناتوانین بۆچوونێکی گشتگرمان هەبێ.
ڕۆشنبیران ئێلیتێکن، وێڕای خەسڵەتە گشتییە هاوبەشەکانیان (لە کاری بەرهەمهێنانی فیکر و مەعریفەدا)، دیسانیش لە خانە و ماڵێکدا پۆلێن ناکرێن و ناتوانین لە بەر تیشکی خوێندنەوە و تێگەیشتنەکانماندا بۆ چەمکی (ڕۆشنبیر)، کە خۆی چەمکێکی ئاڵۆز و فرەمانا و ڕەهەندە، خەملْی زانینی بیرکردنەوە و مەرام و مەبەستەکانی پشت بیرکردنەوەکانی ئەوان، لێ بدەین.
ناخوازم بێمەوە سەر ئەو پرسیارە سواوە بێتامەی کە بوونی ڕۆشنبیر لە کۆمەڵگەی ئێمەدا دەخاتە ژێر پرسیارەوە. من، چەمکێکی (ستاندارد(بۆ (ڕۆشنبیر) نابینم. ئەم بوونەوەرە فیکربەرهەمهێنە، خەسڵەتەکانی ڕێژەیین (بەڵام جیوەیی نین) و هەر سەردەمێکیش، ڕۆشنبیر یاخود ڕۆشنبیرانی خۆی هەبووە و ئێستەیش هەیەتی. ئەوەی کە ڕۆشنبیری کورد، لە وێرانترین واقیعی سیاسی و کۆمەڵایەتیی میللەتی ئێمەدا، نەیتوانیوە تەنگژە بخولْقێنێ، هێزی پرس و گومان لە کۆمەڵگەدا، لە هەمبەر دەسەڵاتێکی پرەماتیڤ، لە سەدەی بیست و یەکدا بخاتەگەر، بۆ ئەو بڕوایەمان دەبا کە ڕۆشنبیری کورد، هێشتا خودانی ئاخاوتەیەکی ڕۆشنبیریی نییە و ئەمەش، کەمۆکەیەك لە وەرامی پرسەکەی ئێوە نزیك دەبێتەوە.
ڕابەر فاریق: لە نێو (ڕۆشنبیر)انی ئێستەی کوردستاندا، کۆمەڵێك گرووپ ئامادەییان هەیە، ئێمە دەتوانین بڵێین ئەمانە بنەمایەکی تەندروستیان بۆ درێژەدان بە کارەکانیان، هەیە؟ بۆچی ئەم گرووپانە هەردەمێك و کەسێك وەکوو (ڕۆشنبیری گەورەی کورد)یی دەناسێنن؟
پشکۆ نەجمەدین: بۆ داوەرییکردن لەسەر بنەمای تۆکمە و تەندروستی پرۆژەی کاری هەر ڕۆشنبیر یاخود گرووپێك لە ڕۆشنبیران، گەرەکە خودی پرۆژە و کار و بەرهەمی ئەوان، لە بوار و کایە جوداکاندا، هەمەلایەنە بخوێندرێنەوە، بەها فیکری و مەعریفییەکانی دەقی ئافرێندراوی ئەوان شی بکرێنەوە، میتۆدەکانی نووسین و سیستەمی پاشخانی بیرکردنەوەیان هەڵبسەنگێندرێن. بنەمای تەندروست بۆ درێژەدان بە کارکردن و بەرهەمهێنان، لە کایەکانی ئەدەب و مەعریفەدا، لەسەر گەلێك فاکتەر و سەرمایە وەستاوە کە پێوەندییان لەگەڵ پاشخانی هۆشیاریی و ڕۆشنبیریی، توانست و

ئاگایی و سیستەمی دنیابینیی، قوولبوونەوە و فرەلابینینی (ڕۆشنبیر)ەوە هەیە، کۆمەڵگە و دەوروبەر و سیستەمی سیاسیش، لەو بوارەدا ڕۆڵ دەگێڕن.
پێناسەی (ڕۆشنبیری گەورەی کورد) یاخود هی هەر میللەتێکی دیکە، لەسەر وەلابردن و پێبەستبوونی گرووپێك بە ڕۆشنبیرێك یاخود بەرهەمی داهێنراوی ڕۆشنبیرێکی گریمانەوە نەوەستاوە. بەخشینی ئەم خەسڵەتە، کەم و زۆریش لەگەڵ بەخشینی پاداشت و ڕێزلێنان و خەلاَتە لۆکاڵی و جیهانییەکاندا سەروکاری نییە. لە دنیادا، زۆرن ئەو ڕۆشنبیرە گەورانەی شیاوی خەلاَتی (نۆبڵ)ن و تا ئێستەش لەبەر هەر هۆیەك بێ، ئەو شانسەیان نەبووە. ئەم بۆچوونەی من، لە گەورەییی ڕۆشنبیرانی بواری فیکر و مەعریفەی خەلاَتی نۆبڵ وەرنەگرتوو، کەم ناکاتەوە.
من دەمەوێ بڵێم: پێوەر و پێودانگەکان لە شوێنێکی دیکەدان، هەمان ئەو ڕێوشوێنانەی بۆ خوڵقاندنی کاریزمای سیاسی بەکار دەبرێن، ناکرێ بۆ نێو کایەکانی فیکر و ئەدەب و بگوێزرێنەوە، لە پانتاییی ڕۆشنبیریدا (کاریزما) یاخود (ڕۆشنبیری گەورە) بخولقێنن. من نکۆڵی لە بوونی ڕۆشنبیری جیددی و دەقی بالاَ و هەوڵ و تەقاللای پڕ مانا و بەردەوام، لە ئێستەی بزاڤی ڕۆشنبیریی کوردیدا ناکەم. من پێم وایە میللەتی ئێمە، شاعیری گەورە، ڕۆماننوسی گەورە، نووسەر و لێکۆڵەری گەورەی هەن، بەلاَم کۆکردنەوەی ئەم هەموو (گەورانە)، لە چەمکی ڕۆشنبیری (گەورەی کورد)دا، جارێ هەم سەختە و هەمیش پێشوەختە.
ڕابەر فاریق: نووسەران لە سەفەردان، سەفەر لەگەڵ خود و دنیادا، داخۆ تۆ لەم سەفەرانەتدا بە کوێ گەیشتووی؟
پشکۆ نەجمەدین: سەفەری ئێمە، سەفەرێکی نەبڕاوە و ناکۆتایە، سەفەرێکە بە ڕێگە پەنهان و نامەکشووفەکانی ناخی خۆمان و دیوە نەبینراوەکانی واقیعی دەوروبەرێك کە لێوانلێوە لە خەم و نیگەرانییەکانی مرۆڤ، مرۆڤی بێچارە و گوناە.
ئێمە لە وێستگەکانی شوێنکاتی ئەم سەفەرەدا، وچانیکی بۆ دەرگرین و گا لە حاڵەتێکی مەستیدا و گا لە دۆخێکی ئارام و داساکاودا، لە ئەفسوونەکانی بوون و نا بوون، دەڕوانین.
من لە سەفەری خۆمدا، جارێ بە هیچکوێیەك نەگەیشتووم، هەروا کاس و سەراسیمە، لە ئەفسوونەکانی ژیان و دەروبەر دەڕوانم. ئێمە ناشێ بە شوێنێك بگەین، شوێن بۆ ئێمە دیاردەیەکی ڕێژەیی و ناواقیعییە. وێستگە، خاڵێك نییە بۆ گەیشتن، هێندەی پردێکە بۆ پەڕینەوە و بەردەوامبوون. مەرگی من، لە گەیشتنمدایە بە دوا وێستگە، هەربۆیە ناخوازم بە هیچکوێ بگەم.
من لە سەفەری نووسین و هزریندا، دەشێ لە مەرزەکانی کۆمەڵێك هەقیقەت و گومان نزیك ببووبێتمەوە، وەلێ هێشتا بە هیچ هەقیقەتێك نەگەیشتووم، تەنها حەقیقەتی ونبوون نەبێ.